

ÚVOD DO FILOZOFIE

Osnova kurzu

1. Co je filozofie
2. Hlavní filozofické problémy
3. Filozofické metody
4. Filozofická terminologie
5. Filozofie/věda/umění
6. Filozofické prameny
7. Studium filozofie na FF MU
8. Cíle studia (profil absolventa)
9. Role filozofa ve společnosti

Doporučená literatura

Peregrin, Jaroslav: Filozofie pro normální lidi

Novotný, Zdeněk: Jak (se) učit filosofii

Blecha, Ivan: Filosofie (základní problémy), Filosofická čítanka

Podmínky k ukončení

Účast na přednáškách je povinná (dvě omluvené absence)

Odevzdání eseje do 20. 10. – IS (Odevzdávárna – Eseje), min. 1800 znaků

Závěrečné kolokvium – orientace v probraných okruzích

1. Co je filozofie?

Filozofie nebo filosofie?

Filozofie firmy?

„Nedělejte ze mě filozofku!“

1. Co je filozofie?

„Ve chvíli, kdy jeden člověk potřeboval pomoci druhého, kdy upozoroval, že je užitečné, aby jeden měl zásoby pro dva, však rovnost zmizela. Zavedlo se vlastnictví, práce se stala nezbytnou a hluboké lesy se měnily v líbezná pole, která bylo třeba zavlažovat lidským potem a na nichž brzo pozorujeme klíčit otroctví i bídu vzrůstající úměrně s úrodou.“

„Existují syntetické soudy a posteriori, jejichž původ je empirický; jsou však i takové, které jsou jisté a priori a které pocházejí z čistého rozvažování a rozumu. Obojí se však shodují v tom, že nemohou nikdy vzniknout jen na základě principu analýzy, totiž zásady sporu.“

1. Co je filozofie?

„Ve chvíli, kdy jeden člověk potřeboval pomoci druhého, kdy upozoroval, že je užitečné, aby jeden měl zásoby pro dva, však rovnost zmizela. Zavedlo se vlastnictví, práce se stala nezbytnou a hluboké lesy se měnily v líbezná pole, která bylo třeba zavlažovat lidským potem a na nichž brzo pozorujeme klíčit otroctví i bídu vzrůstající úměrně s úrodou.“ (Rousseau, *O původu nerovnosti mezi lidmi*, 1754)

„Existují syntetické soudy a posteriori, jejichž původ je empirický; jsou však i takové, které jsou jisté a priori a které pocházejí z čistého rozvažování a rozumu. Obojí se však shodují v tom, že nemohou nikdy vzniknout jen na základě principu analýzy, totiž zásady sporu.“ (Kant, *Prolegomena ke každé příští metafyzice, která se bude moci stát vědou*, 1783)

1. Co je filozofie?

Problémy z obecného hlediska

Filozofie/věda/umění

Filozofie/teologie

„Filosofie – jak alespoň já rozumím tomu slovu – je něco zprostředkujícího mezi teologií a vědou. Podobně jako teologie pozůstává totiž filosofie ze spekulací o věcech, jejichž jasné a určité poznání dosud není možné; avšak podobně jako věda odvolává se filosofie k lidskému rozumu spíše než k autoritě tradice nebo zjevení. Veškeré jasné a určité vědění – to tvrdím – náleží vědě; veškerá dogmata jakožto něco, co se vymyká jasnému a určitému vědění, náleží teologii. Ale mezi teologií a vědou existuje Země nikoho, vystavená útokům z obou stran; touto Zemí nikoho je filosofie.“ (B. Russell, *Dějiny západní filosofie*, 1945)

Definice filozofie/filozofů

Antika

„Nestanou-li se, děl jsem, v obcích filosofové králi nebo neoddají-li se nynější takzvaní králové a panovníci upřímně a náležitě filosofii a nespadne-li toto obojí v jedno, politická moc a filosofie, a těm četným duchům, kteří se nyní různě ubírají za jedním nebo druhým cílem, násilím v tom nebude zabráněno, není pro obce, milý Glaukóne, konce béd a myslím, že ani ne pro lidské pokolení...“ (Platón, Ústava)

„Jest druh vědy, jež zkoumá jsoucno jako jsoucno a to, co mu o sobě náleží. Tato věda není totožná se žádnou takzvanou vědou zvláštní. Neboť žádná jiná věda nepojednává obecně o jsoucnu jako jsoucnu, nýbrž každá si z něho vybere určitou část a zkoumá určení, jež jí náležejí, jako například vědy matematické. Ježto však hledáme počátky a nejvyšší příčiny, jest zjevno, že musí jako počátky náležeti určité přirozenosti o sobě. Jestliže tedy badatelé, kteří hledali prvky toho, co jest, hledali ty počátky, musí také ty prvky náležeti jsoucnu nikoli mimochodem, nýbrž pokud jest jsoucnem, Proto je také naším úkolem, abychom zkoumali první příčiny jsoucna jako jsoucna.“ (Aristotelés, Metafyzika)

Definice filozofie/filozofů

Osvícenství

„Není dnes nic snadnějšího než získat označení filozof. Podivínský život v ústraní, několik projevů moudrosti a trocha četby stačí k tomu, abychom za filozofy označili osoby, které se tímto titulem pyšní, i když si jej nezaslouží. /.../ Ostatní lidé se nechají unášet svými pocity a jednají bez předchozí úvahy. Tito lidé krácejí v temnotách, zatímco filozof i ve svých vášních jedná až po úvaze. I filozof kráčí nocí, před sebou ovšem nese pochodně. /.../

Je zbytečné zdůrazňovat, jak velmi filozof usiluje o to, co chápeme jako čest a poctivost – vždyť se jedná o jeho jediné náboženství. Můžeme říci, že občanská společnost je jediným božstvem, které filozof na zemi uznává. Chválí ho a oslavuje poctivostí, pečlivým soustředěním na své povinnosti a upřímnou touhou nebýt jeho zbytečnou či překážející součástí. (Dumarsais/Encyklopedie, Filozof, 1743/1765)

„Počet přemýšlivých lidí je velmi malý a nemohou si troufat obtěžovat svět.“ (Voltaire, Filozofické listy, 1733)

„Proti této nakažlivé nemoci /Fanatismu/ není jiného léku než filozofického ducha, jenž, pozvolna rozšiřován, zjemňuje chování lidí a předchází záchvatům nemoci; neboť jakmile se tato choroba začne šířit, je třeba utéci a počkat, až se vzduch vyčistí.“ (Voltaire, Fanatismus, Filozofický slovník, 1764)

Definice filozofie/filozofů

20. století

V oblasti metafyziky (včetně veškeré filosofie hodnot a normativní vědy) vede logická analýza k negativnímu výsledku, že domnělé věty této oblasti jsou zcela beze smyslu. Tím se dosahuje radikálního překonání metafyziky, které z dřívějších antimetafyzických stanovisek ještě nebylo možné. Nacházejí se sice příbuzné myšlenky již v mnoha dřívějších úvahách, např. v úvahách nominalistické povahy; ale rozhodující realizace je možná teprve až dnes, když se logika, díky vývoji, kterého se jí v posledních desetiletích dostalo, stala nástrojem dostatečné ostrosti.

/.../ Říkáme-li, že věty metafyziky jsou zcela beze smyslu, vůbec nic nevyovídají, tak bude i toho, který s pochopením souhlasí s našimi výsledky, přece jenom trápit pocit odcizení: mělo skutečně tak mnoho mužů nejrůznějších epoch a národů, mezi nimi vynikající myslitelé, vynaložit tolik námahy, ba skutečnou vroucnost pro metafyziku, kdyby nespočívala v ničem jiném než v pouhém řazení slov, jež je beze smyslu? A bylo by pochopitelné, že tyto práce až do dnešních dnů měly tak silný účinek na čtenáře a posluchače, kdyby neobsahovaly ani omyly, ale vůbec nic? Tyto rozpaky jsou do jisté míry oprávněné, neboť metafyzika skutečně něco obsahuje; jenom to není žádný teoretický obsah. (Pseudo)-věty metafyziky neslouží k výkladu faktů, ani existujících (pak by byly pravdivými větami), ani neexistujících (pak by to byly alespoň nepravdivé věty); slouží k vyjádření životního pocitu. /.../

(R. Carnap, *Překonání metafyziky logickou analýzou jazyka*, 1931)

Definice filozofie/filozofů

20. století

Beru za hotovou věc, že úkolem filosofie v jistém smyslu je metafyziku překonat a v jiném smyslu je jejím úkolem v metafyzické diskuzi pokračovat. V každém filozofovi je část, která křičí „Tenhle podnik nikam nevede, je neplodný a hloupý – musíme říci ‚Dost!‘“, a část, která křičí „Tento podnik je prostě uvažováním na nejobecnější a nejabstraktnější úrovni, skončit s ním by bylo zločinem proti rozumu.“ Samozřejmě, že filosofické problémy jsou neřešitelné; ale jak jednou poznamenal Stanley Cavell, existují lepší a horší způsoby, jak o nich uvažovat.

(H. Putnam, *Co po metafyzice? Polemika s R. Rortym*, 1987)

What is philosophy?

https://www.youtube.com/watch?v=1A_CAkYt3GY